

Egy városökológiai kézikönyv erényeiről és kisebb szépséghibáiról

Nagy Imre: *Városökológia. Dialóg Campus Kiadó, Pécs, 2008, 335 old.*

A magyarországi városökológia kutatások eredményeit igen kevés, könyv formájában megjelent publikáció tartalmazza. 1985 és 2007 között mindössze két ilyen kötet látott napvilágot. Kovács Margit *A nagyvárosok környezete* és a Mezősi Gábor szerkesztésében megjelent *Városökológia* c. tanulmányok kiadása között több mind két évtized telt el. Mindenekelőtt ezért örvendetes a békéscsabai kutató opusának megjelenése. A szerző „*a könyvet a szakgeográfus- és humánökológiai képzésben résztvevőknek, valamint a geográfia és a környezetvédelem minden szakágzatának*” ajánlja. Tehát nem saját kutatásainak eredményeit kívánja összefoglalni, hanem egy kézikönyvet tervezett meg és bocsátott a tisztelt publikum rendelkezésére.

A kiadvány szerkezetéről a *Bevezető*ben olvashatunk: „*A könyv 19 fejezete logikailag 5 részre bontható. Az első részben a városökológiának mint tudományos diszciplínának a meghatározása található, történelmi kialakulásának folyamatán, a tájökológiából való differenciálódásán keresztül a tudományok rendszerében elfoglalt helyének definiálásával. Ezt követően a következő rész a városok környezeti alapproblémáit vázolja... A klasszikus, a városi hatások által módosult természeti elemeket elemező (domborzat, éghajlat, zöldfelületek, talaj, állatvilág), valamint a városban jelentkező hatások fejezeteit tömörítő részen kívül (zaj, vibrációk, hulladék) a könyv ötleteket ad az egységes (komplex) városi környezetelemzéshez, körvonalazza a városok ökológiai megalapozottságú fejlesztését, valamint kitér még a kérdéskör humánökológiai szempontjaira, a városfejlesztés környezetvédelmi vonatkozásaira, a fenntartható városfejlesztés elméletére és egyes gyakorlati példáira is*”. Ugyancsak a bevezetőből értesülünk arról is, hogy a kötet két alfejezetének szerzője Hajnal Klára, de hogy a könyv többi részében előforduló átvett szövegek pontosan honnan származnak, azokra már nem történik az előzőhöz hasonló korrekt és egyértelmű utalás.

Lássuk tehát a részleteket!

Az első fejezet azon kívül, hogy megemlíti a kínai ökológiai iskola létét, valamint vázol egy Kaerkes-féle városökológia-megközelítést, zömmel triviális megfogalmazásokat (pld.: mi a település, hogyan osztályozzák a településeket, mik a funkcionális szerepkörök, stb.) és egy nem létező idézetet tartalmaz (A torz ökorendszerről szóló Kerényi-idézet nem található meg az *Általános környezetvédelem* című, 1995-ben megjelent kötetben. Az azonban igaz, hogy a Kerényi által írt kötet 94. oldalán szó van torzulásról, de lélektaniról).

Egy recenzió írójának ritkán adatik meg, hogy saját szövegét is felfedezze a műben, igaz hivatkozás nélkül, más szerzőkkel együtt a folklorizálódásújtjára lépve. E bosszantó körülményt tetézi, hogy Nagy Imre nagyvonalúan kezeli az átvett gondolatokat, arra sem vigyázva, hogy az idegen nevű szerzők neve helyesen kerüljön leírásra. Így például Schouw neve tévesen jelenik meg.

A 34. oldalon a városökológia egyik meghatározását kifejtő mondatfűzés „véletlen” azonosságot mutat a Mezősi, Mucsi és M. Tóthné Farsang szerzőhármassal (1999) által szignált, a forrás eredetére nem utaló, a bibliográfiában azonban szereplő tanulmányának gondolatmenetével.

A városi környezet történelmi fejlődése címet viselő második fejezet igen szellőse sikeredett. Nem tartalmazza az emberi települések kialakulásában szerepet játszó szellemi és gazdasági erőtényezőket ábrázolását, ami nélkül, pedig nehéz lenne megérteni a cselekvések indítékát. A történészek szerint mindig a kor emberének agyával kell gondolkodni, ahhoz, hogy a folyamatok érthetővé váljanak számunkra. Talán szerencsés lett volna, ha a szerző

beleolvas Lewis Mumford, Mircea Eliade, Leonardo Benevolo, Norman Pounds említett témában megjelent munkáiba.

A harmadik fejezet az urbanizációról és népességfejlődésről szól. Gyakorlatilag a Föld lakosságának növekedését és a városi népesség alakulását taglalja, továbbá vázolja a termelés és fogyasztás spiráljának felgyorsulását.

A negyedik fejezet a városok térszerkezetével foglalkozik. Hiányolom az első, úttörőnek számító Chicagói Városökológiai Iskola képviselőinek megemlézését, hiszen a városi szerkezetek létének felismerését Park és társainak neve fémjelzi.

A következő fejezetek gyakorlatilag semmi újat nem hoznak: szó van bennük városi domborzatról, klímáról (e téren Unger János művei képezik a főbb forrást) és szennyezésről. A 98. oldalon szereplő *Az éghajlati elemek városok által előidézett változásának átlagértékei* c. táblázat forrásaként feltüntetett *The Human Impact on the Natural Environment*, 1987 a bibliográfiában nem található meg. A táblázat sokkal inkább hasonlít a Horbert, Blume, Elvers és Sukopp 1982-ben napvilágot látott *Ecological contributions to urban planning* című cikkében szereplőhöz, de hasonló táblázat megtalálható a Természeti Földrajzi és Geoinformatikai Tanszék honlapján és Unger János publikációiban is.

A kilencedik fejezet a városi vízháztartást és a vízi ökörendszereket mutatja be, többek közt sorba veszi a felszíni és felszín alatti víztípusokat, kitér a magyarországi ivóvízbázisok minőségi szempontú elemzésére, valamint a szennyező-források felsorolására.

A tizedik fejezet a városi talajokkal foglalkozik. Hiányosnak tűnik, hiszen a műben sokat említett Breuste által kidolgozott városi talajosztályozási szempontokat sem említi meg, nem szerepelnek a városi talajok fontosabb ismérvei, továbbá alig-alig olvashatunk a nehézfémekkel történő szennyezésről, az ún. *Chemical Time Bombs*-nak nevezett jelenségről, valamint a mért adatokról (kivételet Szeged képez, ahol a Mezősi és társai által közölt eredmények szerepelnek).

A városok növényvilágáról igen keveset tudunk meg. Szó van ugyan néhány asszociációt uraló növényről, de a flóra elterjedésének történetéről, osztályozásokról, alkalmazkodási folyamatokról semmit sem találunk az opusban. A zuzmótérképezés alfejezet több sebből vérzik, semmit sem tudunk meg a zuzmókról, a környezeti feltételek változásai iránti érzékenység okairól, élőhelyi stresszre történő reakciókról, és többek közt úgy tűnik, mintha Nagy Imre találta volna fel és szabadalmaztatta volna a már másfél évszázada ismert módszert (a hivatkozások itt is hiányoznak).

Jobban sikerültek az ezután következő fejezetek, jó elképzelésnek tűnik *A zöldterületek kialakításának ökológiai elvei* c. alfejezet beszúrása, amelynek egyetlen hibája, hogy nem eléggé részletes. A magyarországi városok zöldterületi sajátosságainak felsorolásánál pedig a szerző birtokában levő és közölt adatok már idejemenyúltak, negyed évszázadosak vagy annál is régebbiek (kivételet a Tózsá, 1998, forrás, ami azonban nem található meg a bibliográfiában). Szerencsésebb lett volna frissebb irodalmi forrásokra, vagy saját kutatási eredményekre alapozni.

A városok közhigiéniáját tárgyaló fejezetben a hulladékkezeléssel és -hasznosítással kapcsolatos kérdések is részletezésre kerülnek. Érdekes és tanulságos a zöld beszerzéses táblázat, mely néhány mamutvállalat által alkalmazott környezetkímélő anyagbeszerzési

praktikát és eljárást mutat be. Sajnálatos módon e táblázat forrása szintén kétséges (a táblázat alatt szereplő Lisa, 2004 a bibliográfiában nem található meg).

Hasznosnak és indokoltnak tűnik mind a városi zajok és vibrációk kérdésének, mind pedig a településfejlesztés humánökológiai elveinek a kötetbe történő beiktatása. Előbbi témában igen kevés magyarnyelvű tanulmány jelent meg, az utóbbi pedig koncentráltan tartalmazza a fenntartható település leírását, azon újabb nemzetközi dokumentumok felsorolását, melyek a fenntarthatóság fogalmát alapelvek deklarálják; egyben áttekintést ad az élhető városok létrehozásának nemzetközi kezdeményezéseiről is.

Az utolsó fejezetekben a szerző az európai uniós és a magyarországi városfejlesztési, -építési és -rehabilitációs kérdések jogi hátterét, valamint az ökológiai alapelveket figyelembe vevő városszerkezetek kialakítását mutatja be.

A kötet végén található bibliográfia igen szedett-vedett szerkesztésűvé sikeredett, a címek csak látszólag kerültek ábécé szerinti sorrendbe. A szövegben nagyon sok a nem létező forrás megjelölése, a már említettek mellett még: Park 1926 (35. old.), Howard 1992 (46. old.), Vandermotten 1994 (55. old.), Parikh 1991 (62. old.), Keresztesi-Rétvári 1985 (72. old.), Rétvári 1990 (73. old.).

A bemutatott ábrák pedig már untig ismertek, több helyen és többször megjelentek. Sokatmondó adat, hogy a kötet 88 ábrájából összesen csak kettő és fél saját készítésű, a többi különböző „forrásból” származik.

Mindent egybe vetve örülnünk kell a könyv megjelenésének, üdvözlendő a teljes diszciplínát felölelő egységes tankönyv jellegre való törekvés, és mivel hiánypótló mivolta miatt ebből a kötetből vélhetőleg sokan fognak tanulni, a szerző felelőssége, hogy e mű részleteiben is pontos, forrás-megjelöléseiben félreérthetetlen, a tájékozódni kívánók számára is biztonságosan használható legyen. Nyilvánvaló, hogy a kutatók többsége valamely diszciplína egy kisebb szeletével foglalkozik mélyrehatóan, így van nagyobb esélye új eredményeket felmutatni. Éppen ezért, ha összefoglaló munka írására adja a fejét, szerencsésebb legalább a lektorálás szintjén bevonni azokat, akik az egyes részterületek szakértőinek számítanak. A hibátlan bibliográfia, a források pontos jelölése pedig minimumfeltétele minden tudományos igényességre számot tartó munkának.

Géczi Róbert

A Magyar Meteorológiai Társaság pályázatot hirdet a Hille Alfréd Pályadíj elnyerésére

A Hille Alfréd Pályadíj célja az Országos Tudományos Diákköri Konferencián bemutatott meteorológiai tárgyú dolgozatok, valamint az egyetemi szakdolgozatok, ill. diplomamunkák legjobbjainak jutalmazása.

A Hille Alfréd Pályadíj elnyerésére azok pályázhatnak, akik a beadási határidőt megelőző 12 hónapban meteorológiai tárgyú dolgozattal részt vettek az Országos Tudományos Diákköri Konferencián, vagy meteorológiai tárgyú egyetemi szakdolgozatot, ill.